

ბეჭედი

ოსების ჩამოსახლება
ქართლში

და ქართველების ამაგი და ღვაწლი მათზედ.

ისტორიული მემონილვა ზ. კიკინაძისა.

ფასი 2 მანეთი.

ტფილისი.
სახელმწიფო სტამბა.
1916.

ოსეზის ჩამოსასლება

ქართლუი

და ქართველების ამაგი და ღვაწლი მათზედ.

33820

ისტორიული მამოხილვა ზ. კიკინაძისა.

ფასი 2 მანეთი.

ტფილისი.
სახელმწიფო სტამბა.
1916.

ოსების ჩამოსახლება ქართლში.

თამარ მეფის მიცვალების შემდეგ, ქართველებს ბევრი გარეული მტერი აუტყდათ, ესენი საქართველოს მოსვენებას აღარ აძლევდენ. ამიტომაც ქართველთ აღარ აქვნდა დრო, რომ თავიანთ მეზობელ ოსებისთვის ისეთი მფარველობა გაეწიათ, როგორც ეს იყო ბაგრატ მეოთხის დროდამ მოყოლებული თამარ მეფის გადაცვალებამდე.

საქართველოს გაჭირვებულმა მდგომარეობამ ქართველი ერი დიდს განსაცდელის გზაზე დააყენა, ამიტომაც საქართველოს გარეში გასულნი ქართველნიც უცხოს ქვეყნებიდან სულ შინ იკრეფდენ თავს და მტერს უძღვებოდენ, ასევე ოსეთიდან დაბრუნდნენ ყველა ის მასწავლებელ ქართველნი, რომელნიც კი ოსებს ასწავლიდნენ ქართულ წერა-კითხვას, სხვა და სხვა ხელოსნობას და ბევრსაც კიდევ სხვა ასეთებს.

ქართველების გაცილებამ ოსები მეტად ცუდს მდგომარეობაში ჩააგდო, თვით ოსებმა ვერ გამოიჩინეს ვერაფერი ენერგიული შნო, თვით ვერც ოსების სკოლებში ასწავლიდნენ ოსის ბავშვებს წერა-კითხვას, მაშინ ოსები ქართულ ანბანს სწავლობდნენ, რადგანაც ქართული ანბანი ოსების ანბანიც არის, ვერც სხვა ნასწავლი კაცები გამოჩნდნენ კოჩალათ, ნამეტურ ხელოსნობის ხელოსანთა რიცხვი ისე მოისპო, რომ ამიერ და იმიერ ოსებში აღარც ხელოსნები იყვნენ, აღარც ფეიქრები და არც სხვა ასეთნი საქირო ხელოსნობის მუშაკნი.

ოსთა საუბედუროთ ისე მოეწყო ოსების საქმე, რომ ქალი და კაცი სულ ფეხშიშველა დაიარებდენ, ტანთსაცმელის ხომ აღარა აქვნდათ რა და სულ ძველს ჩულებში იყვნენ გახვეულნი. ასეთ მდგომარეობაში მყოფ ოსებმა რამდენიმე ხანს გასძლეს, მაშინკი, როცა მათში წისქვილებიც დაიქცენ და ქერის პურის შოვნაც კი ერთო ძვირი გახდა, მაშინკი ამათ იკადრეს ფეიქრები და ბოლოს იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ ქართლში

იწყეს გადმოსვლა, ქართველების ცარცვა, გლეჯა, სახლების წართმევა, მთელი სოფლების დაჩემება, დაბების, ქალაქების და მასთან მთელის მოსავალ პურის გატაცებაც.

ოსების ბოროტებამ და ცარცვა-გლეჯამ ქართველი ერი დიდათ დაალონა, მაგრამ ქართველნი ოსებს უთმენდენ ყველაფერს, ვინაიდან ქართველთ ოსები დიდათ ეცოდებოდათ და ებრალებოდათ, როგორც ფეხ-შველა მოსიარულე ხალხი, თავ-შიშველა და ძველს ჩულებსა და ძონძებში გახვეულებს. ამიტომ ქართველები სიმობდენ ოსებისას ყველაფერს, მაგრამ ოსები მაინც რაც დრო გადიოდა, მით იგინი უფრო თამამდებოდნენ და მთელს ქართლის სოფლებს იკლებდენ, იგინი არც ხნავდენ, არც სთესავდენ, ყოველ თავს ველურის ძალით ქართველებს სძარცავდენ და ამ ნაცარცვით სცხოვრობდენ.

ამ გვარათ მთელი ქართლი ოსებმა აიკლეს და დაარბიეს და რაც დრო გადიოდა მით იგინი უფრო წინ მიდიოდნენ ავ კაცობით. ასე იყო საქართველოს გარემოება მომართული და როცა ქართველთ გარეშე მტრები აუტყდენ, მაშინ ქართლში, თვით ქართველთ მეზობელ ოსებმაც იპოვნეს დრო და წამოყვეს თავი. მაინც ღმერთმა არ გასწირა საქართველო და ამ განსაცდელის დროსაც მოველინა საქართველოს გმირი და გონიერი მეფე, ეს იყო გიორგი, ძე დიმიტრი თავ-დიდებულისა, შემდეგ დროს ქართველთაგან გიორგი ბრწყინვალეთ წოდებული.

გიორგი ბრწყინვალემ თავის გამეფების დღიდანვე (1320 წ.) დადი ყურადღება მიაქცია ქართლის მდგომარეობას და ნამეტურ ოსების თავგასულობას. გიორგი ბრწყინვალეს ჯერეთ საქართველოს დაგლეჯ-დაფლეთა აღდარდებდა და ამიტომ ოსებს წყნარათ ექცეოდა, თან ავალებდა, რომ ქართველთ ცარცვა-გლეჯას თავი დაანებეთო. მაგრამ ოსები მეფის დავალებას არ ასრულებდენ და უფრო უარეს შვრებოდენ, ამიტომ გონიერმა მეფემ დროებით ოსების ალაგმვა იქით გადასდო.

გიორგი ბრწყინვალე შეუდგა ჯარის მოკრეფას და მის შემდეგ საქართველოს გაერთიანებას და ნაწილ ნაწილათ დაყოფილ სამთავროები, სავრისთავოების დამორჩილებას, ყველა ესენი მას ძრიელ ძვირათ დაუჯდა, რადგანაც მას ზოგი ერთი მთავარი და ერისთავი ეწინაღმდეგებოდა სასტიკათ. ამ მოწინააღმდეგეთა რიცხვს გიორგი ბრწყინვალე კარგათ იხსომებდა, მან მალე გაიცნა ყველა ის პირნი, თუ ვინ იყო მისი მტერი და საქართველოს გაერთიანების. არ მოსურნე და ვინ ერთგული და მსურველი საქართველოს გაძლიერების, მოწინააღმდეგე მტერთა რიცხვში მოჰყვა ოსე-

ბის ბელადიც, რომელიც ოსებთან ერთათ ქართლში სცხოვრობდა და ცხოვრებას და თავის ბელადობას ოსების წინაშე ქართველების გაქუცვით და გაცარცვით ასრულებდა. ეს ბელადი იყო მფარველი ოსების ქურდობის და ავაზაკობის.

გიორგი ბრწყინვალემ ამ ოსების ბელადის და ოსების ალაგმვა დროებით უყურადღებოთ დასტოვა, შეუდგა ჯერეთ დანაწილებულ და დაგლეჯილ, ანუ საერისთაოებათ და სამთავროებათ დაყოფილ საქართველოს გაერთიანებას და მათ დამორჩილებას, ზოგი დაიმორჩილა და ზოგი ვერა, ამიტომ მან ახლა კვალათ შესცვალა თავის გეგმა.

ვინც ვერ დაიმორჩილა, იმათ ოჯახებში ეწვია, გაუმასპინძლდა, დაუმეგობრდა, სიყვარული და ერთობა გაუმართა, რასაკვირველია ყველა ამათ ოსტატურათ ექცეოდა, ამობაში გიორგიმ დაიპყრა შირვანი, აღრაბადგანი, (დღეს აღრიბეჟანი) ჰაისტანის ბევრი ქვეყნები და მის შემდეგ იგი შემობრუნდა ქართლში და თავის მტერ მოყვარებს სალამი გაუმართა, ყველას ესტუმრა, მეფე გიორგი ფიქრობდა, რომ იქმნება ეხლა დამორჩილდნენ, მაგრამ ლაპარაკში ყველას უიმედობა შეატყო.

მაგრამ მეფეს გული არ გაუტყდა, იგი მაინც ცდას მიეცა და განიძრახა ამ შინაურ მტერთა მოსპობა, ამისთვის მან შეკრიბა დიდი ძალი ჯარი და მერე მიეცა სამზადის და დიდის ნადიმის გადახდის და ყველა თავის მტრის ამ ნადიგზედ მოწვევას. ეს ნადიმი თურმე ისეთის სახელოვნებით მზადდებოდა, რომ გიორგი მეფის ყველა მტრებმაც კარგათ შეიტყეს, მათ ეს დიდათაც უკვირდათ.

ბევრის სამზადისის და დიდის მზადების შემდეგ მეფემ გადასწყვიტა ნადიმის გამართვა გომბორის მთის ნაწილს ცივზედ, სადაც უფრო სიამოვნებით მივიდოდნენ მისი სტუმრები, მალე გონიერმა გიორგიმ მიმართა ყველა თავის მტრებს და დაპატიჟებით დაავალა ნადიმზე მისვლა და პატივის ცემა გიორგისა. დაპატიჟება ყველამ სიამოვნებით მიიღო და დანიშნულს დღეს მართლაც ყველა დაპატიჟებულნი ეწვივნენ მეფე გიორგის. ამათშივე იყო ოსების ქურდ ბაცაცა ბელადიც.

გიორგიმ აქაც განიძრახა ყველას დალოლიება და სისხლ დაუღვრელათ დამორჩილება, მაგრამ ყველას ლაპარაკში უარი გამოსჩნდა, ამიტომ მეფემ შეწყვიტა მათთან საუბარა და აგი სხვა საგანზედ გადავიდა, ამ დროს, მათ უკვე გადააკვრეინა ძვირფასი კახური. რაკი ეს მოხდა, გადაკრულებს რაც კი აქვნდათ გულში გიორგის წინააღმდეგ, ყველაფერი სთქვეს, ამით გიორგიმ შეიტყო მათი ბოროტის საბუთები და ისიც, რომ ისინი უსისხლოთ არასფერს დასთმობდნენ.

ამიტომ გიორგიმ იხმარა თავისი გეგმის თანახმად წადილის შესრულება და რაკი ყველა ეს მტრები ვერ დაიყოლია და არც დაყოლიების მიზეზები შეუტყო, ამიტომ მან თივის მომზადებულ კაცებს, ეს თავის მტერ სტუმრები, თვით ამ დიდ სანადიმო სუფრაზედ ისე ამოაწყვეტინა, რომ იქ მათში ერთი მტერიც აღარ დარჩა, აქვე ამათში მოჰყვა ოსების ქურდბაცაც ბელადიც.

გიორგი ბრწყინვალემ ბრწყინვალეთ და ხალხის სისხლის დაუღვრელათ მოსპო თვისი მტრები და მათი სამფლობელნიც შეაერთა გაერთიანებულ საქართველოსთან სისხლ დაუღვრელათ, ამის შემდეგ გიორგი ბრწყინვალემ მიმართა ქართლში შემოსეულ ოსებს და აუწყა თვისი ბრძანება, რომ დღეის შემდეგ თქვენ ქართველთა ცარცვა, გლეჯას თავი დაანებოთ, თორემ მე არ შეგარჩნთ და დაგსჯით სასტიკათაო. ახლა ველური ოსები ამაზედ უფრო გაბრაზდენ და სთქვეს, რომ გიორგიმ ცივზედ ჩვენი ბელადი მოკლაო და ჩვენ დაწყინარებას და დაშოშმინებას გთხოვსო, ეს ჩვენგან არ იქნება, ჩვენ სისხლის აღება ვიცითო. გიორგი ბრწყინვალემ მალე სცნო ოსების აზრები, სთქვა: რაკი საქმე ასე არის, მაშინ მე ვასწავლი მათ ჭკუასაო. გიორგი ბრწყინვალე ბრწყინვალეთ შეუდგა ქართლიდამ ოსების გარეკვის სამზადის და ეს მან ერთობ მალეც დაიწყო.

მოხდა მალე ის, რომ ქართლში ოსებს კარგი დღე არ დაუდგათ, მთელის ქართლის სოფლებიდან ოსები აჰყარა, ქართველთაგან წართმეული სახლები წაართვა, ყველა ეს სახლები თავიანთ ძველ სახლის პატრონებს დაუბრუნა, მთელი აყრილი ოსები ერთ ალაგას შეყარა. მერე მიჰყვა ქართლის დიდის ჯარით და ყველა ეს მცარცველნი ისე გადარეკა ოსეთში, რომ ქართლში ერთი ოსი აღარ დასტოვა. ამ გვარათ გიორგი ბრწყინვალემ დაამშვიდა ქართლი.

გიორგი ბრწყინვალე მარტოთ ამ გაძევებას არ დასჯერდა, იფიქრა: ვაი თუ კიდევ მერე შემოესიონ ქართველსაო, ამიტომ იგი ქართველის ჯარით შუა გულ ოსეთამდის მაჰყა, იქ ჩარეკა და მასთან პირობა ჩამოართვა, რომ დღეის შემდეგ თქვენ აღარ გაბედოთ და ქართლს აღარ შემოესიოთ, თორემ მე სასტიკათ დაგსჯითო. ამის პირობა ოსებმა დიდის სიხარულით მისცეს და სთქვეს, რომ დღიდან ჩვენი ფეხი ქართლში აღარ შემოვავო. მხოლოთ ოსებმა სთხოვეს გიორგი ბრწყინვალეს, რომ ჩვენ თქვენს ბრძანებას შევასრულებთ, თქვენც ერთი სიკეთე გვეყავითო, ჩვენს ქვეყანაში, ოსებს არა გვყავს არც ხარაზები, არც მეჩუსტე, მეწულე, მექალამანე, არც ჭონი, არც თერძი, ფეიქარი, არა გვყავს დალაქი და სხვაც,

ასეთი საჭირო ხელოვნები, ეგება გვიშველოთ თქვენა, თფილისიღამ გვიბოძოთ სამ სამი კაცით თითო ხელობის, რომ მათ დაიწყონ აქ მუშაობა და ჩვენც გვექმნეს ყველა საჭირო სახმარებლიო.

გონიერმა გიორგი ბრწყინვალემ ამ დავალებს თავისებურის კეთილის თვალთ შებვცა. იგი მალე ჩამოვიდა ოსეთიღამ თფილისში, შეკრიბა ყველა ხელოსნები, ყველა მათ მისცა დახმარება, უღუფა და მალე გაბრუნდა ოსეთში და ყველა ეს ხელოსნებიც თან წაიყვანა, მალე ჩავიდა ოსეთში, ყველა ესენი დაამკვიდრა იქ, ამათ გაუხსნა სახელოსნოები და ამ გვარათ შემოსა ტიტულიკანა და ფეხშიშველა ოსები.

ამის შემდეგ გიორგი ბრწყინვალემ ოსებს გარდა მიმართა კავკასიის მთის სხვა და სხვა ხალხებსაც და გააცნო თვისი მეფობა და ძლიერება, მათაც აუწყო და დაავალა, რომ თქვენ ზედამხედველობა იქონიეთ ოსებზედ და მათ თუ კიდევ გაბედონ ქართველზე შემოსევა, თქვენ მათ ხელი არ შეუწყოთო. მათაც მისცეს ამის პირობა.

ამ გარემოებას ვახუშტი ასე ამოწმებს: **«მერე შევიდა და შემუსრნა კავკასიასა შინა მყოფნი მოსრნა და დაიმორჩილა და მოხარკე ჰყვნა ყველა იგი და დამშვიდდა ქართლი ოსთაგან, ვინაითგან გზანი ყოველნი თვირ დაიბყრნა».**

ამის შემდეგ გიორგი ბრწყინვალე ეწვია თუშ-ფშავ-ხევსურ-მოხევეებს, აუწყა ოსების დამარცხება და მასთან პირობის ჩამორთმევა, რომ დღეის შემდეგ, იგინი ქართლში ფეხს ვეღარ შემოდგამენო. ამიტომაც ამ მთის ხალხს აჩუქა საკუთრებათ ყველა მათი საცხოვრებელი ადგილები, ამას გარდა მათვე დაუწერა «ძეგლის დება», და დაუმტკიცა, სხვაც ბევრი წყალობა უბოძა და ამის სანაცვლოთ მათ დაავალა ის სამსახური, რომ მთელი კავკასიის გზები ეხლა მე დავიპყარი და თქვენ ამ გზებზე ყარაულები იყოლიეთ და უყურეთ, რომ ქართლში ოსები აღარ შემოიპარონო. მოხვევებზე ამის ფიცი და პირობა მისცეს და მას შემდეგ გიორგი ბრწყინვალე თფილისში დაბრუნდა და მთიელებმაც ხსენებულ გზებზედ დააყენეს მცველები, მის შემდეგ ანუ 1330 წ, თითქმის გავიდა ორი საუკუნე და ქართლში ერთი ოსის ფეხი აღარ შემოსულა, ერთს კაცს არ შემოუღდამს ქართლში ფეხი, არც იმერეთში და კახეთში.

ოსეთის ერის ისტორია მეტის მეტი სიბნელით არის გარემოცული. ოსებმა არც თვისი უძველესი დროის ისტორია იციან, არც შემდეგ დროის, არც საშუალო საუკუნის და არც უახლოესის საუკუნოების.

ოსეთის ისტორიის შესახებ, ისევ და ისევ თუ არის დარჩენილი ის-

ტორიული მასალები, ამას იგინი უნდა უმაღლოდნენ ქართულ შემატია-
ნებს და საქართველოს ისტორიის წყაროებს და ამ წყაროების მწერლებს,
რაც მკვიდრად და მტკიცედ არის დაცული ქართულს წიგნებსა და სი-
გელ-გუჯრებში. აი ეხლაც, მე წარმოვადგენ ოსების საგულისხმოთ, ერთ
ისტორიულ გარემოებათა აღნუსხვას, ე. ი. ოსების ჩამოსახლების მიზე-
ზებს ქართლში, რაც არ იქმნება მეტი და მნიშვნელობას მოკლებული.

ეს ისტორიული მასალა მე მოვიპოვე 1884 წ. ქვათახევის მონასტერ-
ში მცხოვრებ, მღ. მონოზ. ნიკონ ჯობინაშვილის ძველს საწიგნობელში.
ეს აღწერა მე მოვათავსე «ოსეთის ისტორიაში» რომელ წიგნიც ცალკე
გამოვეცი 1914 წ. ხოლო ამ წიგნში ეს აღწერა ვერ მოვათავსე, რადგა-
ნაც წიგნი თავდება მეცამეტე საუკუნის დამდეგს, ანუ თამარ მეფით და
ეს გადომოცემა კი ეხება მეხუთმეტე საუკუნის დამდეგს.

ოსები ვალდებულნი არიან ზნეობრივათ, რომ ქართველ ერს და
მათს ისტორიას ისე უნდა უტკირონ, როგორც თავიანთ თავს და ძვირ-
ფას საუნჯეს, თორემ თუ მათ ქართველა ერი გადაიმტერეს და ქართლიც
აიკლეს, მაშინ მათ კარგად უნდა იცოდნენ, რომ იგინიც ისე გაჰქრებიან
საქართველოს ისტორიის ასპარეზზე, როგორც ვაქრა ერთ დროს ქალაქი
ქინვალი და აქ მცხოვრებ ოსების აკარგვიანობა და ისტორიული ცნო-
ბებიც.

ნიკ. ჯოშინაშვილის ხელთნაწერი განიყოფა ასე: I ნაწილში ანუ-
ხსულია საქართველოს აოხრება მტერთაგან, ეს ნაწილი მე გამოვეცი ცალკე
წიგნათ 1880 წ. მეორე ნაწილი კი ოსებს და ოსების ჩამოსახლებას შეე-
ხება, ეს ნაწილიკი დავტოვე, არ დავბეჭდე, რადგანაც არ მაინტერესებდა,
ახლა კი, როცა საჭირო გახდა, ამიტომ წარმოვადგენ როგორც ჩვენთვის
საცოდნელათ ისევე ჩვენ მეზობელ მტერთათვის.

როგორც მოწმობენ ქართველთ ისტორიის წყაროები, მეხუთმეტე
საუკუნის დამდეგს, ოსებს მეურნეობა ძრიელ სუსტად სცოდნიათ, თვით
პურის თესვაც კი არა სცოდნიათ, მათში თურმე მარტო ქერს სთესავდნენ
და ისიც როგორც მიწის მოხვნაც კი არ ყოფილა მათში წესად მიღე-
ბული, ბარითა და ნიჩბით მიწას სჩიჩქნიდნენ და ასე სთესავდნენ ქერს.

ამ გვარად მეხუთმეტე საუკუნეში, კარგად სჩანს, რომ ოსეთში მარ-
ტოთ ქერი მოდიოდა, ამას გარდა არც პურის, არც სიმინდის და ბრინ-
ჯის ხომ სანახაეობაც არ ყოფილა, მთელი ოსეთის ერი ქერის ქარჯინათი
იკვებებოდა. ეს იყო სულ მათი საცხოვრებელი ავლა-დიდება, ამიღამა
ზდიდნენ ლუდს, არაყს და მით ირჩენდნენ თავს, ბაღოსნობა და ღვინის
დაყენების ხომ ოსებმა სულ არასფერი იცოდნენ.

მოხდა ასეთი უბედურება,, რომ ოსეთის ერთ ნაწილში და უფრო კი ქართლის მოსაზღვრე ოსებში, 1580 წლიდან, ქერის მოსავალმა გამუდმებით სისტეკად იკლო. ქერი თითქმის სულ აღარ მოდიოდა, ამ უბედურების მაზეზი ის იყო თურმე, რომ 1580 წ. ქერის ყანები დიდმა წვიმებმა და ნიაღვრებმა სულ წაიღო და მოსპო თურმე. მეორე წელიწადს ასევე მოისპო დიდი ქარებისაგან, მესამე წელს, თურმე იქინა ისეთი ცხელი მზე, რომ ყანები თურმე სულ გადაიწვა, ასე და ამ გვარად გასტანა თურმე ამ უბედურებამ, რამაც ოსეთის ერთი ნაწილი ერისა დიდს განსაცდელში ჩააგდო.

ოსეთში ჩამოვარდა დიდი სიმშლიობა. ამ სიმშლიობას, ქართველი მემატთანე ასე აღწუხსავს: «1580 წელს, ოსეთში, იქმნა სიყმილი ფრიად დიდი, მრავალნი სწყდებოდნენ სიყმილითა, ვინაილგან ოსნი იკვებებოდნენ მღელღით».

ბალახის ქამამ დიდათ ავნო ხალხს და მრავალი გაწყდა. იგივე მატთანე ამბობს, რომ მკვდრები დაუფვლელნი დარჩნენო.

ამ გარემოებამ ოსებზე იქონია თურმე მეტად დიდი გავლენა. ამ დამშეულ ოსებმა იწყეს აქეთ იქით გარდახვეწა და დღიური ლუქმის ძებნა მათხოვრობით, ასეთის დამშეულის ოსების ერთი ნაწილი გადასახლდა შირვანში, ერთი ნაწილი ჩერქეზეთსა და ერთი ნაწილიც გადმოსახლდა ქართლში.

გარდახვეწილნი ყველგან მიეცნენ მათხოვრობას, მაგრამ შოვნით კი ზოგ ალაგას სულ ვერაფერს შოულობდნენ, მაგალითიდ ასეთი იყო შირვანი, ლეკეთი და ჩერქეზეთი, სადაც ოსები ბევრს ვერისფერს შოულობდნენ, შოულობდნენ იმდენს, რაც მარტო მათ ჰყოფნიდათ იქვე დღიურად და შინაურთათვის წასაღებათ კი აღარა რჩებოდათ-რა, ქართლში გარდახვეწილ ოსები კი, ამ პურის და ქერის ქვეყანაში, შოულობდნენ იმდენ ქერს, პურს, სიმინდს, ლობიოს და სხვას, რაც თვითონაც ჰყოფნიდათ საზრდოთ დღიურად, და თანაცა ბევრი მონაგროვი მიჰქონდათ.

ამ გვარად რაც ხანი გადიოდა, ქართლის სოფლები მათხოვარ ოსებით უფრო ივსებოდა, რაკი ოსებმა ნახეს, რომ ქართლში უფრო ადვილად ვმოულობთ პურსაო, სხვა კუთხეებში წასვლა შესწყვიტეს და მთლად ქართლისკენ იწყეს გადმოხვეწა და მათხოვრობა. საქმე ისე მოეწყო, რომ ქართლის სოფლები მალე გაივსო მათხოვარ ოსებით. ყველა სოფელში მუდამდღე ოსის რამდენიმე მათხოვარს მხარზედ გუდა ეკიდა, ხელში პარკი და დაიარებოდა მათხოვრად.

ამ გარემოებამ საქმე იქამდის მაიყვანა, რომ ქსნისა და არაგვის ერისთავმა მათხოვარ ოსებს ჰკითხეს მიზეზები მათის სივლახაკის და ქართლის სოფლებში ასე გადმოსვლის და გლახაობის, ოსებმა აუწყეს ქართველთ ყოველივე თავიანთი ქვეყნის მოუსავლობის მიზეზები. აიღეს-დაიღეს და ეს ამბები ერისთავებმა და მაჩაბლებმა სიმონ მეფეს მოახსენეს. ამ მეფემ ერისთავებს ნება მისცა ასე:

რაკი ოსები მაგისტანა გაჭირვებაში ჩავარდნილან, ამიტომ აუწყეთ მათ, რომ თუ ისურვებენ და ქართლში გადმოსახლდებიან, მაშინ თქვენ მიიღეთ იგინი ხიზნებად და თქვენს მამულზე დაასახლეთ, ერისთავებმა სიმონ მეფის ნებართვა და წადილი გაჭირვებულ ოსებს მალე აუწყეს. ასეთი ამბავი ოსებს დიდად გაეხარდათ, ამათ მალე თანხმობა და მადლობა განუცხადეს ქართველთ და ამის შემდეგ მათ მართლაც იწყეს ქართლში გადმოსახლება, ასე და ამგვარად, საქმე ისე მოეწყო, რომ მეხუთმეტე საუკუნის ბოლოს, ანუ მეთექვსმეტე საუკ. დამდეგს, ქართლში უკვე იმდენი ოსი იყო, რომ თითქმის კაცი მათ ყოველს სოფელში ნახავდა.

ამგვარად, ოსების ჩამოსახლებას ქართლში ხელი შეუწყო დიდად სინამ მეფის ბრძანებამ. ამ დროს ოსები დასახლებულ იქმნენ ქსნის ერისთვის მამულზე, არაგვის ერისთვის, მაჩაბლის, ფავლენიშვილს, ფურცელაძეების და ზოგიც სხვა თავად-აზნაურების მიწაზე, სადაც ოსები დღემდე მოსახლეობენ.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სამწუხაროდ, ოსების გადმოსახლების დროს, ქართლში, თან სულ არასფერი მოჰქონდათ და თითქმის სულ ცარიელ-ტარიელები მოდიოდნენ: ფეხშიშველი, ტანშიშველიც კი, თავშიშველა, ერთი სიტყვით ყველა ოსი იყო ჩავარდნილი წყალ-წაღებულს მდგომარეობაში.

გადმოსახლებულ ოსებს არ ჰქონდათ ლოგინი, ტანსაცმელი, ბარგი, ჭურჭელი, არ ჰყავდათ საქონელი და ფრინველი დღიური პურის ლუკმაც კი არ გააჩნდათ თურმე. ოსებმა მიმართეს სიმონ მეფეს და დახმარება სთხოვეს. ამ მეფემ ინება და ქართველთ თავად-აზნაურებს დაავალა ოსების დახმარების მიცემა. ამ დროს, ოსებს დაეხმარა ის გარემოება, რომ სიმონ მეფემ ქალაქი გორი ოსმალებს წაართვა და ამიტომ უფრო ინებეს ოსების დახმარება. ოსებს ქართლის თავად-აზნაურებმა აი როგორ და რითი დაუწყეს დახმარების აღმოჩენა.

გადმოსულ ოსებს მაუჩინეს სახლის გასაკეთებელი ალაგი, სახლისათვის ასაშენებელი ხე-ტყე და სხვა მასალაც. საქმე ისე მოეწყო, რომ მო-

კლე დროის განმავლობაში, ოსების გადმოხვეწილებს ყველას გაუკეთდა თავის საკუთარი ქოხები, რადგანაც ოსებს არ ჰქონდათ დიოური საზრდო, ამიტომ ეს საზრდო მათ მისცეს ქართლის თავად აზნაურებმა, არ ჰქონდათ სათესათ ქერი და პური, ესეც მისცეს თავად აზნაურებმა, რომელთა მამულებზედაც ოსები ხიზნებად დასახლდნენ, არ ჰქონდათ ბარი, ნიჩაბი და სხვა იარაღი, ესეც ქართველებმა მისცეს.

მაგრამ საქმე მარტო ასეთის დახმარებით არ გადავდა, ასეთ დიდს დახმარებას ვარდა ოსებისათვის საჭირო იყო სხვა დახმარების აღმოჩენაც. რაც თავს იდგა ქართლის გლეხობამ.

ზოგ გლეხს კაცის ოჯახმა ოსებს აჩუქა ტანთსაცმელი, ზოგმა ლოგინი, ზოგმა ტარდაგი, ზოგმა კილობი და სხვა ასეთებიც.

ზოგმა მისცა ჯამ-ჭურჭელი, ზოგმა კოკები, ლიტრები, ქვაბები და ასეთი საჭიროებანი.

ქართლის გლეხები დაეხმარნენ ოსებს აგრედვე შინაური საქონლით და ფრიველით: ზოგმა ქათამი აჩუქა, ზოგმა ბატი, იხვი, ინდოური. ზოგმა ცხენი, ზოგმა ძროხა, ხარი, კამეჩი, თხა, ცხვარი და სხვაც კიდევ ასეთნი.

ზოგმა, ბამბა აჩუქა ნართი, სოფლის ფეიქარიც დაჰპირდა მუქთად მოქსოვოს. ასეთის დახმარებით, ქართველებმა ოსები ფეხზე დააყენეს, ასე და ამ გვართ, ქართლის სოფლებში მოშენდა და შეიქმნა ოსთა გლეხებთა მოსახლეობა. ეს აღორძინების ხანა უწევს მე 16 საუკ: დამდეგს. ასეთის დახმარებით ოსები მოშენდნენ და სოფლებში ფეხი გაიმადრეს.

ოსები რომელნიც ქართველებთან კარგად მიეცნენ ცხოვრებას და ამათ მალე დაიმსახურეს ქართველთ სიყვარული და თანგრძნობაც, ამიტომ ქართლის გლეხები ოსებს ეხმარებოდნენ ყანაში მუშაობითაც. მალე საქმე ისე მოეწყო, რომ ოსებმა ქართლის გლეხებისაგან ისწავლეს პურის და მისი მოყვანაც, ისწავლეს მეზაღლეობაც კი, ნამეტურ ვაზის გამრავლება და ღვინის დაწურვაც, რასაც ოსები თვითაც ერთობ გარგათ ეწყობოდნენ.

მოხდა ისც, რომ ოსეთის დამშეული გლეხ-კაცობა, ქართლის სოფლებში კარგად მოშენდა, ფეხზე და წელიც გაიმადრა. ამათი საქმე ისე მოეწყო და ისე მოღონიერდნენ, რომ ზოგი მათში ოჯახის შვილათაც კი გახდა, ამიტომაც ამათ გულში მიეცათ შიში თავიანთ ხიზნურ ცხოვრების: ვაი თუ ოდესმე ჩვენმა მემამულეებმა აღარ დაგვაყენონ ამ მამულებზე და აყრა დაგვიპირონ, მაშინ სადღა წავიდეთ. ამიტომ ოსებმა ითათ-

ბირეს და ერთმანეთში დაადგინეს ასე, რომ მივმართოთ ჩვენს მემამულეებს და ვსთხოვოთ, რომ ეგები მათ გვიყმონ ჩვენაო. რაკი ჩვენი ყმობა მოხდება მაშინ აყრის შიში აღარ გვექნებაო.

ამიტომაც ოსებმა მიმართეს ქართლის თავადებს და სთხოვეს გვიყმეთო. თ.-აზ-ბმა უარი უთხრა: თქვენი ყმობა არ გვინდა, თქვენთვის იყავით, იცხოვრეთ, თქვენ ჩვენს ქვეყანაში ბუზსაც ვერვინ აგიფრენთ, ასე ელაპარაკებოდნენ ქართველ მებატონენი, მაგრამ ოსები მანც თავიანთსას სჩადიოდნენ და ევედრებოდნენ ყმობას.

ბევრის დავალებით მობეზრდნენ ქართველ თავად-აზნაურები და ოსებს განუცხადეს თანხმობა, ამის შემდეგ მათი ყმობაც მოხდა, ესე და ამ გვარად, ოსები ქართველ მებატონეებს ეყმნენ მე-16 საუკუნის დამდეგს და მას შემდეგ მართლაც ოსები ქართლის სოფლებში სცხოვრობენ უვნებლად, მას შემდეგ რაც ესენი ქართველ მებატონეებს ეყმნენ, იგინი ამის გამო, ქართველ გლეხებს უფრო დაუახლოვდნენ.

დაახლოვება ისე მოიმართა, რომ მათში მალე ნათესავობაც დაიწყო, ერთმანეთში ქალების მითხოვება, გახშირდა, ნათელ-მირონობა, მეჯვარობა და სხვაც ბევრი ამ გვარები, რაც ამ ორს ერს მარტივად აკავშირებდა ერთმანეთს და მასთან მათი ურთიერთისადმი სიყვარულის სხივებიც არსდებოდა. ქართველთა და ოსთა კავშირი ისე განმტკიცდა, ისე შეიყვარეს ერთმანეთი, რომ მას შემდეგ, ამდენი ხნის განმავლობაში, ერთი მაგალითი არ მომხდარა, რომ ოსებს, ან ქართველებს ერთმანეთისათვის ელალატნოთ და რამე ბოროტება ჩაედინოთ. ასეთი ბოროტება ძველად ოსთა და ქართველთ შორის ამბათაც არ გაგონილა, ნაცვლად მტრობის, ოსები ქართლში გადმოსახლების შემდეგ, ქართველებთან ყოველთვის ერთად იყვნენ და ერთად იბრძოდნენ, ბრძოლის დროს არას დროს არ უღალატნიათ, უკან არ დამდგარან.

ამიტომ უფრო ვვწყინს ეს ბოროტება, ამ ვარემოვებს ჩვენ ვსთვლით დიდს ცოდვად და ოსების მთელის ისტორიული ღირსების შეგინებად, ეს ბოროტება ოსებისაგან ნაქნარია საქართველოს მტრების ჩაგონებით, რომელთაც ქართული რესპუბლიკური მთავრობის სისხლი სწყურიათ და რესპუბლიკის დამხობას ელტვიან. ამას ვფიქრობთ ჩვენ და ეს ასეც უნდა გახლდეთ. მხოლოდ ოსებს კი არ ეკადრებათ ქართველების მტრობა და შეძლება, ამას იგინი სასტიკად უნდა ერიდებოდნენ, რადგანაც ქართველთაშეგინება იქნება მათ მამა-პაპათა საფლავების შეგინება.

ასეთ შეგინებას ოსები უნდა მოერიდონ. მასთანავე მათ აუცილებ-

ლად უნდა გასცენ ის ბოროტი პირები, რომელთაც იგინი შეაგულიანეს, გააბრიყვეს და თავიანთ მეზობელ ქართველ ერის წინაღმდეგ ხელში ხმალი ააღებინეს. ოსებს თუ ადამიანური ნამუსი და სირცხვილი სულ არ დაუკარგავთ, მაშინ მათ ჩვენი და მათი მტრები უსათუოდ უნდა გამოაშკარავონ. ეს გამოაშკარავება იქნება ის, რომ იგინი ჩვენი ამაგის დაწინებლვას თავს დაანებენ, ჩვენს პურმარილს და სიკეთეს არ დაივიწყებენ, მასთან არც თვის მამა-პაპათა ღირსებას შეაგინებენ.

ძველ დროის და საშუალო საუკუნეთა ამბებს ჩვენ არ შევებებით, მოვიყვანთ მხოლოდ უახლოეს საუკუნეთა დროის ამბებს და იმედია რომ ესეც ეყოფათ ოსებს იმის საფუძვლად, რომ დღეის შემდეგ მაინც აღარ აჭყენენ თვის დამლუპველს და საქართველოს რვსპუბლიკური მთავრობის მტრებს.

იქ სადაც მათ მამა-პაპებს ამაგი და სამსახური მიუძღვით, იმათ სისხლით დაცულს მამულზე, ოსებს ღალატი და ქართველების სისხლის ღვრა არას დროს ეპატიებათ, ამას მათ არ აპატიებს თვით მათი ძველის დროის მამაპაპანი და ის საერთო ამაგი, რაც კი ოსთა წინაპრებს საქართველოს სასარგებლოდ ჩაუდენიათ ხოლმე.

1496 წ. შაჰ-ისმაილი ტფილისში ქართველებმა დაამხეს და გააძევეს, ამ ომში ოსებიც იღებდენ მონაწილეობას.

1536 წ. შაჰ-თამაზი საქართველოდან ქართველებმა განდევნეს, ტფილისის განთავისუფლებაში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1556 წ. სულთან სულეიმანი ქართველებმა დაამხეს და გააძევეს საქართველოდან ოსმალთა ჯარი, ამ ომში ოსებიც იღებდენ მონაწილეობას.

1562 წ. ვიორგი მეფემ ოსმალოებზე გაიმარჯვა, ამ გამარჯვებაში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1578 წ. ოსმალეთმა აოხრა ქართლი და ოსეთიც, მერე ქართველებმა სძლიეს, ოსეთიდან გამოორეკეს და გარეკეს, ამ ბრძოლაში ოსებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1583 წ. სიმონ მეფემ გორი აიღო, ოსმალნი განდევნა, დამონებული ოსეთი სულ განთავისუფლა, ამ ომში ოსებიც იღებდენ მონაწილეობას.

1617 წ. შაჰაბაზმა კახეთი აიკლო, ამ აკლების დროს ოსეთიდან ოსები ჩამოვიდნენ და ფიცი მისცეს კახელებს და მის შემდეგ მტერს ერთად ებრძოლეს.

1634 წ. ოსები შეუერთდნენ ქართველებს და ყიზილბაშთა წინააღმდეგ სასტიკად იბრძოლეს. ყიზილბაშნი ტფილისიდან სულ გარეკეს.

1640 წ. თეიმურაზ კახთა მეფემ ოსეთში შეაფარა თავი, ოსებში ამ დროს, მან შეადგინა ოსთა ძეთა დასი და მათ მიუჩინა წერა-კითხვის მასწავლებელნი, რომელთაც ოსეთში დახსნეს სკოლები.

1690 წ. არჩილ მეფემ ოსებში შეაფარა თავი, ოსთა მოწინავე პირნი შეჰყარა და მათ უქადაგა სწავლა-განათლების მნიშვნელობა და თვალის გახილება. ოსებმა თანხმობა განუცხადეს. მერე არჩილ მეფემ რამდენიმე ოსი რუსეთში გაიყოლა და 1706 წ. მოსკოვში მათ გააცნო რუსული სასტამბო საქმეები და მასთანვე მათ აჩვენა ახლად ჩამოსხმული ქართული ასოების ყალიბები. ოსებს ქართული საბეჭდი ასოების ნახვა დიდად მოეწონათ.

ეს ამბებიც საკმარისია იმისთვის, რომ ვიცოდეთ ის ჭეშმარიტება და ისტორიული პირობები, თუ ძველად ქართველთა და ოსებს როგორი დამოკიდებულება ჰქონდათ ერთმანეთში და დღეს კი ამ მეოცე საუკუნეში, როცა მოვესწარით საქართველოს რესპუბლიკური მთავრობის დაარსებას, რას სჩადიან და რა ლაფით სვრიან დიდს ისტორიულ წარსულს და ქართველების ამავს.

ზ. ჯ.

947.922

ჭ 551

გ ა ნ ს ს ა ლ ე ბ ა

„ფართული საზოგადოების“ ისტორია ბიოგრაფიებით

დაიბეჭდება შემდეგ პირთა მოღვაწეობის აღწერანი:

1. სოლომონ დოდაშვილი.
2. ივანე ხელაშვილი.
3. ფილადელფოს კიკნაძე.
4. ალექსანდრე ჭავჭავაძე.
5. სოლომონ რაზმაძე და
6. ნიკ. ბარათაშვილი, როგორც წევრი ფართული საზოგადოებისა.

20 წელი